

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Finland – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018

I. SAMMANFATTNING

Finland är en rättsstat och en parlamentarisk demokrati med starka och oberoende institutioner. De mänskliga rättigheterna garanteras i lagstiftning och respekteras väl. De mänskliga rättigheterna är centrala i finsk politik och ses som odelbara. Såväl yttrandefrihet som offentlighetsprincipen är grundlagsfäst och Finland rankades på fjärde plats i *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex 2018.

Civilsamhälleorganisationer och organisationer för mänskliga rättigheter kan verka fritt i Finland. Föreningslivet är aktivt i förhållande till befolkningstalet. Rätten till frihet och personlig säkerhet respekteras. Läget inom hälsoområdet är generellt sett gott med förbättrat hälsotillstånd hos befolkningen även om skillnader förekommer mellan befolkningsgrupper.

Finland är det tredje minst korruperade landet i världen enligt *Transparency International* och läget avseende korrupcion är gott. Arbetsförhållanden och löneläge får anses vara goda och Finland tillämpar relevanta internationella konventioner. Kvinnor och män förvärvsarbetar i ungefär lika stor utsträckning, men arbetsmarknaden är i relativt stor grad segregerad enligt kön.

Våld mot kvinnor förblir ett samhällsligt problem. Även om toleransen ökat i Finland de senaste åren förekommer negativa attityder mot dem

som avviker från vad som uppfattas som normen, däribland invandrare och etniska minoriteter och hbtq-personer.

Den finska utlänningslagen reviderades och blev mer restriktiv i kölvattnet av flyktingkrisen.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Finland är en väl fungerande rättsstat. I *World Justice Project Rule of Law Index 2017–2018* hamnar Finland på plats tre med ett värde på 0,87.

Domstolarna är oberoende: de binds endast av gällande rätt och ingen utomstående instans kan ingripa i dess avgöranden. Domstolarnas oberoende garanteras i grundlagen. Extraordinära domstolar är uttryckligen förbjudna i grundlagen.

Finland har en justitiekansler med grundlagstryggad självständig och oberoende ställning. Justitiekanslern övervakar att myndigheterna iakttar gällande rätt, inklusive de mänskliga rättigheterna, och gör utredningar med anledning av medborgarnas klagomål. Justitiekanslern utnämns av Finlands president och avger årligen en skriftlig verksamhetsberättelse till riksdagen och regeringen. En justitieombudsman som riksdagen utser övervakar dessutom förvaltningsapparaten. Därutöver finns det ett antal oberoende ombudsmannainstitutioner som övervakar att lagen iakttas på vissa specialområden, bland andra minoritetsombudsmannen och jämställdhetsombudsmannen (JO).

Det finns även ett center för mänskliga rättigheter som är ett fristående expertorgan och som bland annat arbetar med information och utbildning om mänskliga rättigheter, och utarbetar rapporter om hur rättigheterna tillgodoses. Centret, som inte behandlar klagomål eller enskilda fall, etablerades genom en lag, som också definierar dess uppgifter och sammansättning. Centret har fått A-status, vilket innebär att institutionen arbetar i överensstämmelse med Parisavtalet.

Finland är det tredje minst korrumperade landet i världen enligt *Transparency Internationals* index för upplevd korruption 2017, med ett värde på 85/100. Konsultföretaget *GAN Integrity Solutions* rapporterar att korruption inte förekommer inom polisväsendet, som åtnjuter högt förtroende bland medborgarna. Korruption är inte heller ett problem

inom rättsväsendet. Det samma gäller andra funktioner som tullen, skatteverket och övriga offentliga tjänster.

Opinionsundersökningar visar dock att finländare är övertygade om att korruption existerar, om än i annan form. Polisyrkeshögskolans undersökningar visar att korruptionen tenderar att vara strukturell, vilket är svårt att upptäcka och svårt att fånga upp av internationella mätinstrument. De vanligaste formerna är förskingring av medel, missbruk av information samt avslöjande av konfidentiell information. Områden som anses vara riskfyllda är offentliga upphandlingar, byggsektorn och politiken.

Rättssäkerhet

Rättssäkerheten är god i Finland. Grundlagen stadgar likhet inför lagen och rätten att utan dröjsmål få sin sak prövad av domstol eller annan behörig myndighet. Finsk lagstiftning innehåller också garantier för rättvisa rättegångar och god förvaltning. I *World Justice Projects Rule of Law Index 2017–2018* hamnar Finland på tredje plats. Den kritik som trots allt har riktats mot Finland angående rättssäkerheten rör främst längden på rättegångar. Möjlighet till rättshjälp finns. Rättshjälp kan beviljas både i samband med rättegångar och i andra ärenden. Rättshjälp kan beviljas personer vars ärende behandlas i finska domstolar eller som har hemvist i Finland. Möjligheten till rättshjälp har dock begränsats för bland annat asylsökande.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Det finns inga uppgifter om att straffrihet skulle förekomma i Finland.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Finland är en konstitutionell och parlamentarisk republik med ett flerpartisystem. President och riksdag är direktvalda, medan regeringen är beroende av riksdagens stöd. Riksdagen innehar den huvudsakliga lagstiftande makten och regeringen den huvudsakliga exekutiva makten. Det kan dock noteras att ministrarna i regeringen samtidigt är riksdagsledamöter och vissa även ledamöter i kommunfullmäktige. Enligt

grundlagen utövas regeringsmakten av republikens president samt statsrådet (regeringen). I den nuvarande regeringen Sipilä är sex av 17 ministrar kvinnor, motsvarande cirka 35 procent. Presidenten leder Finlands utrikespolitik i samverkan med regeringen och beslutar om Finlands förhållande till utländska makter och om landets agerande i internationella organisationer eller vid internationella förhandlingar. Presidenten är också överbefälhavare för försvarsmakten.

Riksdagen består av 200 ledamöter valda i allmänna val med starkt personinslag. Rösträttsåldern är 18 år. Valdeltagandet vid det senaste valet 2015 var 70,1 procent. Av riksdagsledamöterna är 42 procent kvinnor. Riksdagen väljer statsministern, som presidenten därefter utnämner till uppdraget. De övriga ministrarna utnämns av presidenten i enlighet med förslag av den som valts till statsminister.

Finland har kommunalt självstyre och en stor del av besluten som berör invånarna i Finland fattas på kommunal nivå. Åland har ett omfattande självstyre. Samerna har inom sitt hembygdsområde språklig och kulturell autonomi, vilket medför en relativt vidsträckt självbestämmanderätt.

Regeringen planerar att införa en ny förvaltningsnivå mellan kommuner och staten, genom att skapa 18 landskap. Landskapen ska enligt förslaget överta ansvaret för bland annat sjuk- och socialtjänst från kommunerna. Varje landskap ska styras av ett fullmäktige vars medlemmar väljs i direkta val. Reformen har försenats upprepade gånger och dess behandling har senarelagts till hösten 2018.

Enligt Justitiekanslern har några lagförslag som nuvarande regering lagt fram varit problematiska ur ett grundlagsperspektiv, det gäller bland annat svenska språkets ställning. Trots detta har regeringen och ministerierna inte alltid varit villiga att lyssna på Justitiekanslerns kritik.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhälleorganisationer och organisationer för mänskliga rättigheter kan verka fritt i Finland. Dialog förs mellan frivilligorganisationerna och regeringen. Exempelvis konsulterar regeringen och riksdagens utskott inhemska och internationella organisationer i bland annat frågor som rör kvinnors och hbtq-personers rättigheter. Delegationen för mänskliga

rättigheter är ett samarbetsorgan, kopplat till centret för mänskliga rättigheter och som består av 20–40 sakkunniga från olika forskningsinstitut, organisationer och myndigheter. Delegationen tillsätts av riksdagens justitieombudsman.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga uppgifter om att tortyr förekommer. Tortyr definieras som ett brott i den finska grundlagen och det finns särskilda straffbestämmelser om tortyr i strafflagen. En straffbeläggning stärker det absoluta tortyrförbudet enligt grundlagen och folkrätten. Straffet för tortyr är fängelse i lägst två och högst tolv år. Bland asylsökande till Finland uppskattas det finnas många tortyroffer.

Förhållandena i finska fängelser anses huvudsakligen uppfylla internationella normer. Standarden på vissa fängelser är dock låg, bland annat kan det finnas celler utan toalett och där tillgången till medicinsk personal är begränsad. Finlands JO har i sitt arbete pekat på brister i fångvården. Bland annat saknar många fängelser särskilda avdelningar för personer under 18 år och möjligheten till aktiviteter utanför cellen är ofta starkt begränsade. Därutöver sitter häktade i avvaktan på dom tillsammans med dömda brottslingar. De mottagningscenter som finns för asylsökande har också kritiserats för att inte ha de resurser som behövs för att hantera de särskilda problem som finns bland de nyanlända, såsom skador från tortyr och psykisk ohälsa.

FN:s kommitté mot tortyr gjorde 2016 en översyn av Finland och framförde då kritik bland annat mot långa häktetider, vilka kan vara upp till fyra veckor i polishäkten. En utredning från finska justitieministeriet 2016 föreslår att häktade i avvaktan på dom inte ska hållas i polishäkten utan i fängelse.

Finland har av bland annat UNHCR utpekats som ett transit- och mottagarland för människohandel. Handel med kvinnor för sexuella ändamål anses i stor utsträckning vara organiserad av kriminella ligor. Offren uppges ha sitt ursprung främst i Ryssland och de baltiska staterna. Sammanlagt hade myndigheter 2017 identifierat 322 fall av

människohandel. Merparten av offren identifieras först som del i andra brottsutredningar. Möjligheterna till assistans, däribland möjligheten att få uppehållstillstånd, är i hög grad knutna till att offren samarbetar med myndigheterna. Enligt organisationer för mänskliga rättigheter borde utgångspunkten vara att först skydda offret, därefter föra samtal om samarbete.

Prostitution är inte kriminaliserat i Finland och uppskattningar pekar mot att det finns 4 000 till 5 000 prostituerade i landet. Köp av sexuella tjänster är dock kriminaliserat om det kan kopplas till människohandel och koppleri. Enligt finsk lag kan EU-medborgare utvisas om de misstänks sälja sexuella tjänster – något som enligt organisationer för mänskliga rättigheter ytterligare höjer tröskeln för att offer för människohandel ska våga kontakta myndigheterna.

Finland har en omfattande lagstiftning för att straffa den som gör sig skyldig till människohandel och det finns ett nationellt handlingsprogram för att bekämpa människohandel. Europarådet har riktat kritik mot att insatserna för att hjälpa offren är otillräckliga och pekat på behovet av bättre utbildning för myndighetspersoner och ett mer systematiskt arbete med offren.

Dödsstraff

Dödsstraff är avskaffat i Finland sedan 1972.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Rätten till frihet och personlig säkerhet respekteras i Finland. Godtyckliga frihetsberövanden förekommer inte.

Värnplikten omfattar enligt värnpliktslagen varje finsk manlig medborgare mellan 18 och 60 år. Kritik har framförts av FN:s kommitté för mänskliga rättigheter och av en del civilsamhälleorganisationer mot att tjänstgöringstiden för vapenfri tjänst och civil tjänstgöring fortsätter att vara längre än minimitiden för en gängse värnplikt. Den som totalvägrar värnplikts- eller civiltjänstgöring döms till fängelse under en tid som motsvarar hälften av den tjänstgöringstid som vederbörande skulle ha genomfört.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrandefrihet garanteras i den finska grundlagen. Finsk press och media är oberoende i förhållande till makten, även om till exempel marknaden för dagstidningar är relativt koncentrerad. Några uppgifter om att censur skulle förekomma finns inte. Finland gick 2018 från tredje till fjärdeplatsen i *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex. Det förklaras med polisens husrannsakan hos en journalist som skrev en artikel om Försvarsmaktens signalunderrättelsecenter.

Hets mot folkgrupp är kriminaliserat och kan ge böter eller fängelse i högst två år.

I Finland är offentlighetsprincipen stadfäst i grundlagen. Myndighetshandlingar är offentliga men kan beläggas med sekretess, till exempel på grund av nationens säkerhet eller om de innehåller känsliga uppgifter om enskilda personers privatliv.

Regeringen planerar införa nya underrättelselagar. Lagförslaget skulle ge finska säkerhetspolisen och militära underrättelsetjänsten rätt att med fler verktyg och i större utsträckning övervaka misstänkta hot mot landets och medborgarnas säkerhet.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Föreningsfrihet råder i Finland. Individen har möjlighet och frihet att grunda och bli medlem i föreningar. Det finns cirka 106 000 föreningar. Föreningslivet är aktivt i förhållande till befolkningsantalet.

Det behövs inget tillstånd för demonstrationer men polisen ska informeras senast sex timmar innan en allmän sammankomst genomförs utomhus på allmän plats. En anmälan som lämnas senare kan accepteras om sammankomsten inte orsakar oskälig olägenhet för allmän ordning. Finländare väljer sällan att delta i demonstrationer. Endast 13 procent av finländarna har någon gång deltagit i en demonstration under sin livstid.

Religions- och övertygelsefrihet

I Finland råder religionsfrihet. Det finns en luthersk och en ortodox statskyrka men även andra religiösa samfund erkänns. Minst tjugo myndiga medlemmar krävs för att kunna bilda och registrera ett religiöst

samfund. Registrerade samfund kan ansöka om statsunderstöd som beviljas utifrån medlemsantalet.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Finland har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Dessa rättigheter garanteras i lagstiftning, som också generellt sett tillämpas i praktiken. Arbetsförhållanden och löneläge får anses vara goda. Det finns dock utredningar som tyder på att invandrare har svårt att komma in på arbetsmarknaden.

Arbetslösheten hos dem mellan 15–74 år uppgick 2017 till 8,6 procent och det finns inga större skillnader mellan kvinnor och män.

Kvinnor och män förvärvsarbetar i ungefär lika stor utsträckning, men arbetsmarknaden är i stor grad segregerad enligt kön. Kvinnor och män arbetar i huvudsak i olika branscher, yrken och med skilda uppgifter. Skillnaden i lönenivå mellan kvinnor och män är fortfarande betydande på arbetsmarknaden som helhet. Enligt EU-kommissionen är skillnaden i löneinkomst 17,3 procent. Detta leder också till skillnader i pensioner. Kvinnor får 24 procent mindre pension än männen.

Utbildningsnivån bland kvinnor i yrkesverksam ålder är högre än hos männen, men andelen kvinnor på ledande positioner är lägre. Sex procent av verkställande direktörer är kvinnor. Kvinnor utgör mer än 30 procent av egenföretagarna. Deltidsjobb och visstidsanställningar är vanligare bland kvinnor än bland män.

Enligt det finska föräldraledighetssystemet har kvinnor rätt till 105 dagars mammaledighet. Pappan kan vara pappaledig i högst 54 vardagar varav 1–18 vardagar kan tas ut samtidigt som mamman. Antalet finländska pappor som tar ut pappaledighet har ökat under 2000-talet. Pappor utnyttjar dock inte sina ledigheter till fullo. Under den efterföljande föräldraskapsledighetsperioden på 6,5 månader är det nästan uteslutande kvinnor som stannar hemma med barnen.

Löntagarna kan organisera sig fackligt och förhandla kollektivt om arbetsvillkoren. Cirka 74 procent av löntagarna är fackligt anslutna. Den sociala dialogen i Finland befinner sig i en brytningsfas. Traditionellt har dialogen skett inom det så kallade trepartssystemet där regeringen, arbetsgivarna och fack förhandlar om villkoren för de anställda. Arbetsgivarorganisationen EK meddelade 2015 att den inte längre ingår centraliserade avtal efter april 2016. Att EK lämnat förhandlingsbordet förväntas leda till en ökad decentralisering av det finska avtalssystemet. Situationen är ny för arbetsmarknadsparterna som är tvingade att hitta nya arbets sätt. De finska fackliga strukturerna påminner om de svenska, men meningssmottätningar finns med arbetsgivar sidan och en del olovliga strejker genomförs.

Det finns ett rådgivande organ, delegationen för samhälls- och företags ansvar, som har till uppgift att främja en effektiv tillämpning av Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) riktlinjer för multinationella företag och att vara nationellt förbindelseorgan tillsammans med arbets- och näringsministeriet.

Bokföringslagen ålägger sedan 2017 bolag av en viss typ att rapportera om sitt sociala ansvar. Rapporteringsskyldigheten omfattar stora företag av allmänt intresse, såsom börsbolag, kreditinstitut och försäkringsbolag.

Tvångsarbete förekommer i begränsad utsträckning och är ofta sammanlänkat med människohandel med personer från länder i närområdet, Östeuropa och Asien. Det rör sig framförallt om utnyttjande av utländsk arbetskraft inom restaurang-, bygg- och trädgårdsbranschen.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Läget inom hälsoområdet i Finland är generellt sett gott. Befolkningens hälsotillstånd har förbättrats, men det förekommer fortfarande skillnader mellan olika befolkningsgrupper. Medellivslängden för högt utbildade och höginkomsttagare ökar snabbare än i lägre inkomstklasser. Alkoholism drabbar även i större utsträckning låginkomsttagare än inkomsttagare i högre samhällsklasser.

Patientens ställning inom social- och hälsovården har fastslagits i lag. Lagstiftningen kompletteras av vårdrekommendationer som syftar till att

säkerställa såväl en ändamålsenlig vård, som tillgång till vård inom rimlig tid. Lagen om likabehandling från 2004 förbjuder diskriminering på grund av bland annat hälsotillstånd. Organisationen av social- och hälsovården kan komma att förändras om regeringen får igenom sitt reformförslag, vilket bland annat innefattar införandet av landskap som en ny förvaltningsnivå.

Medellivslängd för män är 78,5 år och 84,1 år för kvinnor. Mödra- och barnadödlighet är mycket låg. Enligt Unicefs senaste *The State of the World's Children* är mödradödligheten tre per 100 000 födselar och av 1 000 levande födda barn dör 2,3 före fem års ålder.

Barn och ungdomar får sex- och samlevnadsundervisning av kvalificerade experter som en del av undervisningsplanen. Främjande av frågor angående sexuell och reproduktiv hälsa samt förebyggande arbete och behandling är integrerade i de offentliga hälsotjänsterna. Det finns ett gott utbud av pålitliga preventivmedel.

Kvinnor under 17 och över 40 år får enligt lag göra abort fram till tolfte veckan oavsett anledning. För kvinnor mellan 18 och 39 år krävs medicinska eller sociala skäl samt tillstånd från läkare. I praktiken är det relativt lätt att få tillstånd att göra abort. Sociala skäl är den vanligaste orsaken och begreppet tolkas brett. De flesta aborter utförs på kvinnor i 20–24 års åldern och över 90 procent av aborterna görs av sociala orsaker. Antalet aborter för kvinnor under 20-årsåldern har minskat under de senaste åren, vilket anses bero på framgångsrik sex- och samlevnadsundervisning.

Rätten till utbildning

I Finland har alla invånare enligt grundlagen rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Det finns inga skillnader i flickors och pojkars rätt till utbildning. Traditionella och stereotypa uppfattningar begränsar dock utbildnings- och yrkesvalen. En uppdelning enligt kön syns redan i grundskolans ämnesval. Grundutbildningen är obligatorisk och de flesta eleverna fortsätter sina studier på gymnasienivå. Finland har också en relativt hög andel studenter som fortsätter på högskole- eller universitetsnivå. Det finska utbildningssystemet är av god kvalitet och

placerar sig högt i internationella jämförelser. Det finns ett utvecklat studiemedelsystem med möjlighet till studielån.

Den finska regeringen har gett stöd till oberoende organisationer för att dessa ska informera om mänskliga rättigheter. Stödet används för publikationer och till projekt som syftar till att öka kännedomen om de mänskliga rättigheterna i samhället i stort.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard är överlag tillgodosedd i Finland.

Cirka 660 000 (motsvarande 11,7 procent) finländare levde 2015 under den relativa fattigdomsgränsen. Folkpensionsanstalten (FPA) sörjer för den sociala tryggheten i livets olika skeden, bland annat genom stöd till barnfamiljer, sjukförsäkring, rehabilitering, grundtrygghet för arbetslösa, grundläggande inkomststöd, bostadsbidrag, studiestöd, minimipensioner samt stöd till funktionshindrade. Enligt OECD:s indikatorer är den regionala ojämlikheten i levnadsstandard relativt låg även om hushållens disponibla inkomst tenderar att vara högre i södra Finland än i landets norra delar.

De senaste årens ekonomiska kriser, liksom vissa strukturella problem, har gjort att arbetslöshetsnivån i dagsläget ligger på 8,2 procent. Enligt Nordiska ministerrådets rapport *State of the Nordic Region 2018* är 25,7 procent av de arbetslösa långtidsarbetslösa. Det finns tecken som tyder på att trenden vänder. Finland placerar sig på plats 15 i UNDP:s index över mänsklig utveckling 2018.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Jämställdheten har en stark ställning i finsk lagstiftning men diskriminering av och våld mot kvinnor förekommer alltjämt.

Ledningarna för finska börsföretag domineras av män men andelen kvinnor har vuxit årligen efter 2008. År 2018 fanns det 29 procent kvinnor i börsbolagens styrelser, vilket är ett nytt rekord.

Enligt *Amnesty International* (2018) har var tredje finländsk kvinna misshandlats av sin partner och uppskattningsvis 50 000 finländska kvinnor utsätts årligen för sexuellt våld. Enligt samma undersökning dog tolv kvinnor till följd av våld i nära relationer 2017. Årligen rapporteras ungefär 1 000 våldtäkter, nästan samtliga begås av män som har en relation till offret. Av dessa leder cirka tvåhundra fall till domstolsprövning, varav tre fjärdedelar leder till fällande dom.

Möjligheterna till skydd för utsatta kvinnor är begränsade. Antalet skyddsplatser uppskattas stiga till 185 stycken under 2018 men Finland borde enligt Europarådets rekommendationer ha drygt 550 platser. Över 1 000 personer uppges ha nekats skydd 2016 på grund av platsbrist. I hela Finland finns bara ett fåtal kriscenter specialiserade på våldtäktsoffer. Organisationer som motarbetar våld mot kvinnor är underfinansierade och bland annat *Amnesty International* anser att de offentliga anslagen måste öka om Finland ska leva upp till kraven i Istanbulkonventionen.

Finland har vid upprepade tillfällen kritiserats av organisationer för mänskliga rättigheter för att det inte görs tillräckligt för att förebygga våld mot kvinnor. Våld i hemmet är ett begränsat men ökande problem även bland minoriteter och personer som invandrat till Finland. Myndigheterna saknar ofta kunskap om så kallat hedersvåld och tillräckliga resurser att ingripa.

I Finland är könsstympning av kvinnor och flickor i dag förbjudet enligt strafflagen, i och med att det kan betecknas som misshandel eller grov misshandel. Det pågår dock en debatt i frågan och ett medborgarinitiativ har startats med ambitionen att införa en separat lag med ett uttryckligt förbud mot könsstympning, och som även skulle förbjuda könsstympning gjord utomlands.

Det finns inga exakta uppgifter om antalet tvångsäktenskap. Fenomenet är relativt nytt och ännu inte kriminaliserat i finsk lagstiftning. Enligt den gällande strafflagen kan den som tvingar annan att ingå äktenskap dömas för människohandel, grov människohandel eller olaga tvång.

Myndigheterna har dock inte tillräcklig beredskap att svara på sociala och juridiska utmaningar som rör tvångsäktenskap. Det saknas utbildning och anvisningar i frågan och myndighetssamarbetet fungerar inte heller alltid.

Barnets rättigheter

Den finska lagstiftningen är i linje med FN:s konvention om barnets rättigheter. Barnets bästa har länge haft en central plats i den nationella lagstiftningen och barnets ställning som jämbördig individ är klart uttalad i grundlagen.

En barnskyddslag garanterar att barnets rättigheter beaktas vid genomförandet av skyddslagstiftning för barn. Lagen säkerställer stödåtgärder och tjänster som barnet och familjen behöver, främjar samarbetet mellan myndigheter och möjliggör ingripande i ett tidigt skede. Cirka 18 000 barn uppskattades 2014 vara i fostervård. JO har haft synpunkter på hur rätten till utbildning säkras för dessa barn och hur deras språkliga och kulturella rättigheter värnas.

Barnombudsmannen har till uppgift att tillvarata barns rättigheter i samarbete med andra myndigheter, organisationer och aktörer samt kan ta initiativ i frågor som gäller barn och unga, till exempel genom rekommendationer, anvisningar och råd. Finska myndigheter vidtar särskilda åtgärder för att uppmuntra och stödja romska barns skolgång.

Innehav och spridning av barnpornografiskt material är straffbart, liksom sexuellt utnyttjande av barn och olika former av sexuella brott mot barn begångna utomlands, så kallad sexturism.

Aga av barn är förbjudet. Enligt undersökningar har fallen av barnaga minskat kraftigt de senaste 20 åren. Attityden mot kroppslig aga av barn har också blivit allt mer negativ.

Den som är under 18 år får inte ingå äktenskap enligt äktenskapslagen. Justitieministeriet kan likväl av särskilda skäl ge den som inte har fyllt 18 år tillstånd att ingå äktenskap. Mellan 1995–2014 ingick 1 138 barn äktenskap i Finland, och 1 034 av dem var flickor. Av dessa flickor var 27 i åldern 14–15. Det finns en ökande opinion för att förbjuda äktenskap för minderåriga.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

I grundlagen fastslås att Finland är ett tvåspråkigt land. Finska och svenska är officiella nationalspråk och finlandssvenskarna är därför i formell mening inte en språklig minoritet i Finland. I praktiken kan det svenska språket ibland vara svårt att använda sig av i juridiska och administrativa sammanhang. Europarådet har i rapporter uppmanat Finland att säkerställa att svenskans synlighet och kunskaperna i svenska upprätthålls i samhället för att garantera att Finland fortsätter att vara ett tvåspråkigt land även i framtiden.

Lagen om likabehandling förbjuder diskriminering på grund av bland annat etniskt och nationellt ursprung, språk eller religion. Samernas ställning som urfolk är fastslagen i grundlagen, som också stadgar att samerna, romerna och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Finland var först i Norden med att skapa ett folkvalt organ för samerna. Finska myndigheter har en plikt att konsultera Sametinget beträffande åtgärder som kan inverka på samernas ställning som urfolk. Det samiska språkets ställning regleras i språklagen och en särskild samisk språklag. En särskild utbildning för förskolelärare på samiska har inrättats i Uleåborg. Det förekommer dock begränsningar i praktiken. Finland har vidare av såväl Europarådets som FN:s övervakningsorgan uppmanats att lösa dispyter som rör rättigheter till land och vatten på ett sätt som är förenligt med samernas rättigheter. Finland hade för avsikt att ratificera ILO:s konvention om urfolk i mars 2015, men frågan bordlades efter att riksdagen beslutat att inte godkänna en ny definition av vem som ska betraktas som same. Definitionen var framtagen genom förhandlingar mellan regeringen och Sametinget.

Social- och hälsovårdsministeriet har fastställt ett program för romsk politik i Finland 2018–2022 som syftar till att förbättra romernas ställning och delaktighet i samhället. Mycket återstår att göra för att motverka diskriminering och negativa attityder. Jämfört med befolkningen i stort slutar fortfarande en oproportionerligt stor andel romska barn skolan i förtid.

Hatretorik och hatbrott kan förekomma mot personer med invandrarbakgrund, framförallt mot personer som kommer från länder

utanför Europa. Diskriminerande behandling kan också förekomma i vardagslivet och på arbetsmarknaden. Utrikesfödda utgör drygt fem procent av den finska befolkningen. Enligt en utredning från Polisyrkeshögskolan minskade antalet registrerade misstänkta hatbrott något från 1 250 år 2015 till 1 079 år 2016.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Lagen om likabehandling förbjuder diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. Samkönade par kan ingå partnerskap och en lag som möjliggör samkönade äktenskap trädde i kraft i mars 2017. Frågan om könsneutrala äktenskap har varit kontroversiell i Finland. Sedan över 165 000 personer skrivit på ett medborgarinitiativ under 2013 kunde frågan drivas igenom i parlamentet. Debatten visade på djupa meningsskiljaktigheter i det finska samhället. Kyrkan har än så länge sagt nej till att viga samkönade par. Under kyrkomötet 2018 beslöt kyrkan att inte börja viga samkönade par med röstsiffrorna 56–49.

Sedan 2009 är det möjligt att inom ett parförhållande adoptera sin partners biologiska barn – så kallad närståendeadoption. Diskussioner förs om att barn födda inom samkönade äktenskap ska behandlas som barn inom heterosexuella par och automatiskt falla under gemensam vårdnad.

Korrigerig av juridiskt kön är endast möjlig för den som är över 18 år och steriliserar sig, något bland annat *Amnesty International* kritiserat.

Det görs fortfarande kirurgiska ingrepp i könsorganen på nyfödda barn som inte entydigt kan kategoriseras som pojke eller flicka. Dock menar hbtq-organisationer att en attitydförändring rörande personer med intersexvariationer syns vid horisonten. I de nya etiska riktlinjerna för vården rekommenderas till exempel läkare att inte genomföra kirurgiska ingrepp på spädbarn om det inte kan motiveras medicinskt.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Personer som ansöker om asyl i Finland har rätt till tjänster för att trygga den försörjning och omsorg de behöver under den tid asylansökan behandlas. Rättigheterna inkluderar inkvartering, brukspenning,

nödvändiga social- och hälsovårdstjänster, tolk- och översättartjänster samt arbets- och studieverksamhet. Måltider kan ordnas inom ramen för mottagningstjänsterna.

Den finska utlänningslagen reviderades under 2015 och 2016. Möjligheterna till uppehållstillstånd har begränsats för skyddsökande som saknar asylskäl, genom att möjligheten till humanitärt skydd avskaffats. Villkoren för familjeåterförening har skärpts med bland annat skärpta försörjningskrav. Antalet asylsökande till Finland ökade kraftigt under 2015 till cirka 32 000, mot ett normalt årssnitt på 5 000. Sedermera har antalet gått tillbaka till mer vanliga nivåer. År 2017 ansökte 5 019 personer asyl i Finland.

Enligt regeringen ändrades utlänningslagstiftningen för att den skulle harmonisera med övriga medlemsstater i EU. Kritiker som *Amnesty International* anser dock att det sker på bekostnad av rättsskyddet för den enskilde. Till exempel anförs att asylprocessen förändrats på ett sätt som gör att den sökandes möjligheter till rättvis prövning, överklagan och rättshjälp har försämrats.

Kritik har framförts av organisationer för mänskliga rättigheter mot att ensamkommande barn över 15 år fortfarande kan hållas i förvar i längre perioder i väntan på avvisning, ibland tillsammans med vuxna och dömda brottslingar. Även våldsoffer och personer i behov av vård, inklusive trauma-behandling, hålls i förvar.

Rätten till social- och hälsovårdstjänster beror på vilken typ av uppehållstillstånd en person har. En person som har en stadigvarande hemkommun i Finland har rätt till social- och hälsovårdstjänster oavsett nationalitet. En grundläggande inkomst tryggas för alla migranter som behöver det. Akut sjukvård ska ges en patient oavsett hans hemort. Personer som ansöker om internationellt skydd och som är offer för människohandel, men saknar hemkommun i Finland, har också rätt att få hälso- och sjukvård.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagen om likabehandling förbjuder diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Under 2010–2015 genomfördes ett

handikappolitiskt program i Finland. Enligt programmets slutrapport har de största framstegen gjorts inom bland annat utbildning, hälsovård, rehabilitering, kultur och fritid. Däremot har utvecklingen varit långsammare inom arbetslivet och när det gäller möjligheterna till ett självständigt liv.

Personer med funktionsnedsättning har rätt till hälsotjänster och ska inte diskrimineras på grund av sin funktionsnedsättning. Vid behov ska kommuner ordna särskilda tjänster, exempelvis färdtjänst och personlig assistent.

Personer med funktionsnedsättning deltar i arbetslivet i mindre utsträckning jämfört med den övriga befolkningen. Det beräknas finnas cirka 70 000 personer med funktionsnedsättning som kan delta i arbetslivet. Av dessa har cirka 60 procent en arbetsplats. FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter uppmanade 2014 Finland att vidta alla nödvändiga åtgärder för att öka möjligheterna till lönearbete för personer med funktionsnedsättning i såväl offentlig som privat sektor.

Den grundläggande utbildningen uppskattas nå barn med funktionsnedsättning relativt väl. Däremot tenderar unga med funktionsnedsättning att välja yrkesrelaterade utbildningar istället för gymnasie- och universitetsstudier. Den lägre utbildningsnivån anses bidra till en lägre levnadsstandard hos personer med funktionsnedsättning.

Finländska organisationer inom funktionshinderområdet och finländsk kompetens inom frågor som rör funktionsnedsättning är uppskattade internationellt. De finländska organisationerna är mycket starka i internationell jämförelse och de har betydande ställning också i internationella handikapporganisationer. *Dövas världsförbund* har till exempel sitt huvudkontor i Helsingfors.

VII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1975. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1975 respektive år 1991.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1975. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2014.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1970.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1986. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2000.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1989. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2014.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2002. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2012.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2016.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1968. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1968.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2000.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1990.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1997.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, ratificerades år 1994.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2015.